

התפתחות תקשורת, שפה ודיבור בינקות

כדי שתינוקות יוכלו להתפתח בהתאם לפוטנציאל שאיתו הם נולדים, חשוב מאוד לאתר מוקדם כל ילד עם קשיים בהתפתחות התקשורת, השפה והדיבור.

כאשר עולה דאגה הקשורה בקצב ההתפתחות של התינוק, חשוב לפנות לקלינאי תקשורת לשם ביצוע הערכה קלינית מפורטת של היכולות והקשיים.

התערבות מוקדמת של קלינאי תקשורת מאפשרת לתינוקות ולפעוטות להתפתח בהתאם לפוטנציאל שלהם.

אוכלוסיות בסיכון

- פגים.
- תינוקות שאובחנו עם סינדרום גנטי.
- תינוקות שנולדו עם שיתוק מוחין (CP).
- תינוקות עם התקפים אפילפטיים.
- אחים של ילדים המאובחנים עם לקות על הרצף האוטיסטי (ASD) או לקות שפה התפתחותית (DLD).
- תינוקות עם ירידה בשמיעה או עם לקות ראייה.
- תינוקות עם איחור ניכר בהתפתחות אבני הדרך המוטוריות.
- תינוקות שנולדו לאימהות שסבלו מדיכאון לאחר לידה (PPD).
- תינוקות עם היסטוריה של אשפוזים ממושכים חוזרים בשנתיים הראשונות לחיים.

תפקידי קלינאי התקשורת ההתפתחותיים

- בדיקות שמיעה לתינוקות וילדים.
- הערכה קלינית של יכולות התקשורת, השפה והדיבור.
- תיכנון והתערבות מוקדמת בקליניקה ובסביבה הביתית.
- אבחון וטיפול בקשיי בליעה ואכילה בינקות לרבות שימוש באמצעי הזנה שונים.
- שימוש באמצעי תקשורת תומכת וחליפית לפעוטות שאינם מדברים (תת"ח).

ובנוסף

- שותפות בצוותים רב-מקצועיים בתחום התפתחות הילד.
- מתן הדרכה וייעוץ למשפחות בנושאי תקשורת, שפה ודיבור.
- העלאת המודעות והעצמת הידע בקהילה בכל הנוגע להתפתחות תקינה ולהפרעות בתקשורת, בשפה ובדיבור.

שימוש בסמארטפון

מחקרים מהשנים האחרונות קובעים כי חשיפת תינוקות בני פחות משנתיים למסכים גורמת לנזק בתהליכי התפתחות המוח

חשיבות המשחק המשותף

בשעת משחק משותף התינוק וההורה נמצאים זה עם זה, נהנים זה מזה ולומדים אחד על השני. משחק הוא מרחב של הנאה, כיף ועניין שבו התינוק סקרן, קשוב ולומד. באמצעות משחק משותף מתפתחות מיומנויות חשובות כמו למשל: הדדיות, חיקוי, נטילת תור, מילים חדשות, כללי תחביר (מבנה המשפט) וכללי שיחה.

משך הזמן שבו התינוק מצליח לקחת חלק בפעילות משותפת עם ההורה – מנבא את יכולת הלמידה שלו בהמשך החיים.

מה ניתן לעשות כדי לעזור?

- התבוננו בתינוכם, והתאימו את הקצב שלכם אליו.
- דברו איתו! חיקוי הצלילים שהוא משמיע יכול להפוך למשחק מהנה ומלמד.
- פשוט משחקים שתינוקכם אוהב (למשל, קוקו, דקלומים קצרים, שירי משחק, משחקי אצבעות, הבעות פנים מצחיקות, דגדוגים).
- הגיבו להצבעה של תינוקכם ולימני ידיים אחרים שלו (מחוות), ופרשו אותם.
- תארו באופן מילולי את פעולותיו של התינוק.
- התבוננו בספרים ראשונים, הצביעו על התמונות המופיעות בהם, וספרו במשפטים פשוטים מה רואים בהן.

נורות אדומות

- תינוק שקט במיוחד.
- תינוק שאינו מגיב לקול אנושי או לנוכחות ההורה.
- תינוק שבוכה הרבה וההורה מתקשה להבין מה גורם לאי הנוחות שלו (החל מגיל 3 חודשים).
- תינוק שאינו צוחק בקול רם (החל מגיל 4-6 חודשים).
- תינוק שאינו יוצר קשר עין במהלך משחק תקשורתי עם מבוגר (החל מגיל 4-6 חודשים).
- תינוק שאינו ממלמל מלמול חזרתי ("בה בה בה", "מה מה מה") (החל מגיל 7-10 חודשים).
- תינוק שאינו מסובב את ראשו כשקוראים בשמו (החל מגיל 10-13 חודשים).
- תינוק שלא מצטרף ולא לומד תנועות בשירי משחק או פעולות פשוטות (למשל, הכנסת חפצים לכלי) (החל מגיל 10-12 חודשים).
- תינוק שאינו מפסיק פעולה אסורה כשהמבוגר אומר "לא" (החל מגיל 10-12 חודשים).
- פעוט שעדיין אינו מבין מילים והוראות פשוטות. (למשל, שמות של כמה חפצים, שני אברי גוף, שמות של בני המשפחה הקרובה). הוראות כמו "תן לי" (החל מגיל 12-14 חודשים).
- פעוט שאינו משתמש בהצבעה לפני ובמהלך הופעת המילים הראשונות (החל מגיל 12-15 חודשים).
- פעוט בן 18 חודשים שידוע לומר פחות מ-30 מילים שהמבוגר מצליח להבין (גם אם ההגייה עדיין אינה תקינה).

הערה: סימן בודד אינו מדאיג וכך גם סטיה קלה מהגיל המצוין ברשימה.

תקשורת, שפה ודיבור מתפתחים מרגע הלידה

התנסויות התינוק מרגע הלידה ואילך משפיעות על התפתחות המוח, ומסייעות לו בלמידה, הן מאפשרות לתינוק להכיר ולהבין את סביבתו, וגם לפתח מיומנויות של תקשורת, שפה ודיבור.

גיל אינו מדד מספיק לשם הערכת ההתפתחות. **כאשר קיימים מספר סימנים לאיחור או לקושי**, חשוב מאד לפנות לקלינאי תקשורת התפתחותי בעל ניסיון בהערכת תינוקות, על מנת לבחון את הצורך בהתערבות מוקדמת.

נכר בגיל 3 חודשים, התינוקות:

- מגיבים לקולות חזקים.
- מחייכים ונרגעים כאשר ההורה מדבר אליהם.
- לומדים להירגע בעזרת תנועה ומגע.
- מפיקים קולות גרוניים הנשמעים כהמיה.
- משמיעים בכי שונה בהתאם למצבם (עייפות, רעב, חוסר נוחות).

בין גיל 4 ל-6 חודשים, התינוקות:

- מחפשים במבטם קולות וצלילים הנשמעים בסביבה.
- מגיבים לשינויים בקולו של המטפל הנובעים משינויים ברגשותיו.
- מתעניינים בצבעונים המפיקים קולות ונהנים ממזיקה.
- מפיקים קולות בעת משחק עצמאי ובמהלך תקשורת עם המטפל.
- מצחקקים וצוחקים.

בין גיל 7 ל-12 חודשים, התינוקות:

- עוקבים אחרי הצבעה.
- מפנים את ראשם לקריאה בשמם.
- מבינים מילים פשוטות בהקשרים יום-יומיים (כוס, אוטו, מים, אבא וכד').
- נענים להוראות ולשאלות פשוטות כמו: "שב", "בוא", "רוצה עוד?".
- מבינים שלילה או איסור.
- מפיקים הברות חוזרות (מלמול ארוך).
- משתמשים בקולות ובמחוות כדי להסב את תשומת ליבו של המבוגר.
- משתמשים במחוות כמו נפנוף לשלום, הנעת הראש לשלילה.
- מחקים תנועות וקולות בעת משחק הדדי עם המטפל.
- משחקים במשחק הדדי כמו "קוקו", נהנים משירי משחק ומשתתפים בהם.
- נהנים מהתבוננות משותפת בספר תמונות.

בין גיל 12 ל-18 חודשים, הפעוטות:

- נענים להוראות פשוטות (למשל, "קח את המוצץ ותן לאבא").
- משתמשים בהצבעה המלווה בקולות או במילים כדי להסביר את רצונותיהם.
- מתייחסים לדברים שאינם נמצאים בסביבתם (לדוגמה, "רוצה מעדן" כשנמצא בסלון).
- עומדים על שלהם ויכולים להוסיף מידע כדי שבינו אותם.
- מבינים כיצד חפצים פועלים. (למשל, מכונת מסייעים, בכפית אוכלים).
- רוכשים מילים בקצב הולך וגובר.
- ככל שחולף הזמן, הדיבור הופך להיות הדרך העיקרית שבה מתקשרים (בנוסף לקולות, למחוות ולהבעות הפנים).
- בגיל 18 חודשים מבינים כ-150-300 מילים שונות (שמות של חפצים ופעולות).
- מרבית הפעוטות בני 18 חודשים מפיקים בין 40 ל-130 מילים שונות, לרבות פעלים ותארים.

מידע נוסף ניתן למצוא באתר הארגון למודעות עולמית

ללקות שפה התפתחותית: RaDLD.org

'האגודה הישראלית של קלינאי התקשורת' [f](https://www.facebook.com/ishla) 'אגודת קלינאי התקשורת בישראל' [▶](https://www.youtube.com/channel/UC...)

ishla.org.il

כתבו: קלינאיות התקשורת פרופ' אסתר דרומי וגב' רותם חלילי (M.A.). תודות על הערות לגרסה המקורית: קלינאיות התקשורת ד"ר סמדר פתאל, גב' מיכל שטיין (M.A.) וגב' סתיו אדלשטיין (B.A.).

